

„Tájak - Régiók - Települések...”

Tisztelgés a 75 éves
Enyedi György akadémikus el tt

Szerkesztette: Prof. Dr. Süli-Zakar István

**Debrecen,
2005.**

A kötet a 2005. november 7-8.-án Debrecenben, a Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottság Településtudományi és Területfejlesztési Munkabizottsága és a Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszéke által szervezett „Tájak - Régiók - Települések...” című nemzetközi tudományos konferencia előadásainak írott változatát tartalmazza.

A kiadvány megjelenését támogatta az OTKA T043210,
az OKTK A/0290/2004, OTKA K62277 sz. pályázata,
a Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Területi Bizottsága,
valamint a Debreceni Egyetem
Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszéke.

Szerkesztette:

Prof. dr. Süli-Zakar István

Technikai szerkesztők:

Pénzes János

Radics Zsolt

Kiadó: Didakt Kft, Debrecen

ISBN 963 86653 9 4

Tartalom

Előszó	9
<small>Intézetünk múltjából</small>	
Enyedí György, tanszékünk megalapozója	13
Süli-Zakar István: Mendöl Tibor és Debrecen	14
Radics Zsolt: 15 év társadalomföldrajz a debreceni egyetemen	21
Novák Tibor József: Déchy Mór emlékezete a Debreceni Egyetem Földrajzi Intézetének Könyvtárában	29
<small>Határok, határmenti kapcsolatok</small>	
Ioan Horga — Sorin Sípos: Historical Heritage of the south-east EU Border	35
Gheorghe Măhăraș: Turisztikai területfejlesztési lehetőségek és javaslatok a Sebes-Körös vízgyűjtőmedencéjében	47
Alexandru Ilies -Marius Tatar: Euroregions with Territorial Romanian Participation	51
Kozma Tamás: Egyetem és régió	58
Czimre Klára: Debrecen és Hajdú-Bihar megye együttműködési indexe	63
Baranyi Béla: Az euroregionális együttműködést szolgáló határközi struktúrák dilemmái Magyarországon	70
Saltai János: Változó határok - Az 1948-as magyar-szovjet államhatár redemarkációja	
Koncz Gábor: Városi együttműködések Magyarország határtérségeiben	81
Májas Anikó: Debreceni Egyetem külföldiekre gyakorolt vonzása	88
Régiók	
Izsák Kincs: A területi együttműködés múltja és jövője az Európai Unióban	97
Nagy Zoltán: Adalékok Észak-Magyarország, Kelet-Szlovákia és Baden-Württemberg régióinak összehasonlító elemzéséhez	103
György Ottília: A Csíki medence munkaerőpiaci helyzete	111
Csomós György: Magyarország régióinak elemzése	117

Patkós Csaba: Turizmusfejlesztési lehetőségek az Észak-magyarországi régióban	121
Tóth Antal: A vagyon elleni bűncselekmények kriminálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében	128
Völgyi Ágnes: A regionális települések területfejlesztési hatásának vizsgálata egy magyar és egy francia város példáján	135
Tóth Tibor: A DATAR és a francia területfejlesztés, rövid áttekintés a francia területfejlesztésről	143
Települések	
Kovács Csaba Miklós: Kolozsvár közlekedési hálózata: problémák és megoldások	153
Pérez János: Városi vonzasközpontok vizsgálata az Észak-alföldi Régióban	160
Komádi Mónika: A hálózatok szerepe a régió- és településmarketingben	164
Szépölggyi Ákos: Innovációs hálózatok a Közép-Dunántúl városaiban	173
Molnár Ernő: Az észak-alföldi városállomány differenciálódása a gazdaság abszolút mérete alapján	179
Bujdosó Zoltán: Adalékok a hazai városállomány gyarapodásához	185
Veres Ildikó: Gyula, a határmenti turisztikai központ	190
Katona Péter: Marosvásárhely középfokú oktatási vonzaskörzete	196
Székely Viktor: Az épített környezet változatossága egy debreceni mintaterületen	201
Enzsőli László: Egy, a közelmúltban városi rangot kapott település vizsgálata	206
Ruszkai Csaba: Berente község leválása Kazincbarcikáról	210
Tömörői Mihály: A kiskereskedelem helyzetének átrendezése Debrecenben	216
Szatmári Magdolna: Határmentiség és népesedés - a magyar-román határ példáján Különös tekintettel a lélekszám alakulására és az etnikai átrendezésre	222
Földrajz és politika	
Kozma Gábor: A politikai változások hatása a helyi önkormányzatok költségvetésére	229
Mező Ferenc: The Re-Drawing of the Map of Europe	235
Kovács Krisztina: Immigránsok megítélése Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében	246
Szenográdi Péter: A román származású bevándorlók társadalomföldrajzi vizsgálata Békés megyében	252
Katona Péter: Magyar fiatalok politikai földrajzi tájékozottságának mérése	259
Szilágyi Ferenc: Az asszimilációs folyamatok érvényesülése a bihari magyarok körében	266
Molnár D. István: Migrációs tendenciák Ukrajnában a függetlenség kivívását követően	274

Demeter Gábor-Bagdi Róbert: A nyelvhatárváltozás természeti és gazdasági háttere Bihar megye példáján (1770-1992)	279
Csákberényi-Nagy Gergely: Az energetika és a gazdasági fejlődés kapcsolata	287
Bocsi Veronika: Globalizáció és időbeliség	294
Kapusi János: Akadémia - egy francia közösség egykor és ma	300
Hajdú Csaba: Kelet-Közép-Európa fejlődése az integráció útján	307
Táj és ember	
Vofkori László: Az erdélyi magyarság kulturális földrajza	313
Pusztai Gabriella: Észak-magyarországi, kárpátaljai és partiumi felsőoktatási intézmények hallgatóinak továbbtanulási tervei	318
Teperics Károly: A debreceni felsőoktatás demográfiai háttere	325
Dukrét Géza: A Hegyköz kistérsége	332
Ambrus L. Attila: Bihar megye egészségföldrajzi mutatói az 1970 és 2003 közötti időszakban	344
G. Hornyák Erika: Alto Douro és a Tokaji világörökségi borvidék - Párhuzamok és különbségek	349
Kántor Árpád: A hajléktalanság földrajza? - A hajléktalan jelenség üzenetei	355
Sebestyén Etelka-Baros Zoltán: A megújuló energiaforrások, mint a kistérségek fejlesztésének egyik lehetséges innovatív eszköze	364
Osir Cirill Martin: A Tisza mentén található Érzékeny Természeti Területek fejlesztési lehetőségei	370
<u>Fodor Gyula: A humán erőforrás-képzés jelenlegi helyzete a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Felsőiskolán</u>	378
Csiha Tünde: Az Észak-alföldi régió civil ifjúsági szervezetei	384
Orbán Veronika: A Tisza-tó ökoturisztikai lehetőségei	390
Dávid Lóránt - Németh Ágnes Tavak és víztározók mint turisztikai desztinációk	396
Szilágyi Zsuzsanna: A magyar és az osztrák Dunakanyar turizmusának összehasonlító elemzése	402
Gere-Jakó Melinda: Vezetői kulcskompetenciák - kis- és középvállalkozások	411
Porcs Dózsa Judit: A Miskolci Egyetem területi kapcsolatai	416

A HUMÁNER FORRÁS-KÉPZÉS JELENLEGI HELYZETE
a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar F iskola n

Fodor Gyula¹

Summary: The Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College is the only institution of higher education in Ukraine with Hungarian language of teaching. It attracts students from seven districts of Transcarpathia, who are studying in 27 different branches. The most popular is the English-History branch, but also there are many pupils majoring in Geography, Biology and Mathematics. The most students represent the Beregszász district, while the Nagyszőlős district comes second and the Ungvár district third. The sexual structure shows a remarkable surplus of female students: they make up almost 68 per cent of the total number.

Kulcsszavak: humáner forrás, fels oktatás, oktatási vonzáskörzet

Bevezetés

A 2003 decemberéig Kárpátaljai Magyar Tanárképző F iskola (KMTF) néven működő II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar F iskola létrejötté és működési engedélyének 1996-ban való kiadása egy politikai konstelláció, illetve az azon belül megkötött alkuk eredményének tekinthető. A F iskola megalakulásának kezdetei 1993 decemberére datálódhatnak, amikor bejegyezték a Kárpátaljai Magyar F iskoláért Alapítványt. Utóbbi alapító tagjai a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, a Kárpátaljai Református Egyház, a Kárpátaljai Magyar Pedagógus-szövetség és a Beregszászi Városi Tanács voltak. Az Alapítvány azonnal felkérte a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző F iskolát, hogy biztosítsa a képzés beindításához szükséges tartalmi feltételeket, vagyis a megfelelő tanterveket, illetve oktatókat. (OROSZ I., 1997). Az így létrejött ún. speciális képzés (amelyben a hallgatók hétvégi formában, azaz minden hét péntekjétől vasárnapig tanultak) lényegében átmenetet képezett a levelezés és a nappali tagozatos képzés között. Az oktatás 1994 szeptemberében, Beregszászon indult újtárra, összesen négy szakkal, illetve szakpárral: angol-földrajz, angol-történelem, tanítói, valamint óvodapedagógia szakokkal. A négyéves (tanítói és óvodapedagógia szakokon hároméves) képzés sikeres elvégzése után a hallgatók magyarországi mintájú f iskolai oklevelet kaptak.

A KMTF 1996 nyarán megkapta az Ukrán Állami Akkreditációs Bizottság oktatási tevékenység folytatására feljogosító engedélyét, az ún. licenziót (OROSZ I., 1997). Ettől kezdve a nyíregyházi f iskola fokozatosan kivonult a képzésből, a nyíregyházi oktatók helyét lassan helyi, azaz kárpátaljai tanárok vették át. Ám az intézmény továbbra is megmaradt alapítványi f iskolának, vagyis az ukrán állam anyagilag nem járul hozzá a fenntartásához, de a képzés befejezése *

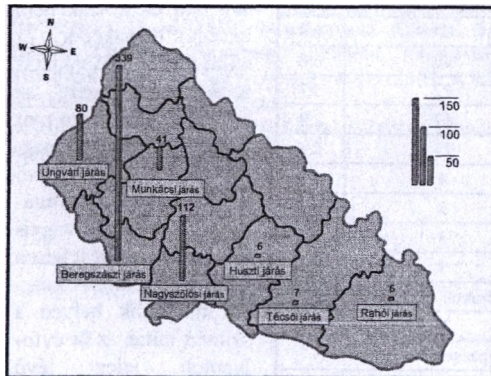
¹ F iskolai tanár, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar F iskola

után a végzősök már ukrainai mintájú diplomát kapnak. 2003 decemberében a F iskola felvette II. Rákóczi Ferenc nevét, ugyanakkor a korábbi elnevezésből kikerült a „Tanárképzés” jelzést, amit az új, nem pedagógiai szakok, például az agronómia szak indítása is indokolt (FODOR GY., 2004).

A 2005-2006-os tanév kezdetén a jól megválasztott oktatáspolitikának köszönhetően sikerült a F iskolán megkövetelt szakok számát 27-re emelni. Ezt az jelenti, hogy az előző tanévhez képest tízzel több szak közül választhattak a jelentkezők. Így a tanév első félévében a 27 szakon (szakpáron) összesen 592 hallgatója van a F iskolának. Ebből 561-en nappali tagozatosok, 31-en pedig a három szakon frissen beindított másoddiplomás képzések hallgatói.

A humán erőforrás-képzés helyzetének vizsgálata

Elsőként az 592 hallgató járási megoszlását vizsgáltam (1. ábra). Az eredmények azt mutatják, hogy a hallgatók a korábbi évekhez hasonlóan összesen 7, általában síkvidéki járást képviselnek, míg Kárpátalja maradék 6 hegyvidéki járása teljesen kimarad a F iskola beiskolázási körzetéből. Ennek igen egyszerű magyarázata: a F iskola diákjainak döntő többsége a Kárpátaljai-alföld tömbmagyarságából kerül ki, csupán néhány hallgató (összesen 19 fő) érkezik a huszti, a técsi és a rahói járás magyar szórványaiából. A hallgatók 57,3 %-át továbbra is a beregszászi járás adja.

1. ábra: AII. Rákóczi Ferenc KMF hallgatóinak járásonkénti megoszlása 2005-ben (fő) (Forrás: Vaszilenko O. M., 1993 alapján, átdolgozva)

Ennek oka a viszonylag kis távolság és az ebből adódó könnyebb elérhetőség, valamint az, hogy a beregszászi járás Kárpátalja máig „legmagyarabb” közigazgatási egysége, így itt a legnagyobb a F iskola első féléves utánpótlásbázisát képező magyar tannyelvű általános- és középiskolák száma. A hallgatók számát tekintve a második helyen ma már a nagyszőlősi járás áll (19 %), amely a legutóbbi tanévben „előzött”: az

ungvári járást (13,5 %) utasította maga mögé. A földrajzilag közeli és viszonylag jelentős számú magyarságot felvonultató munkácsi járás ugyanakkor mindössze 7 %-al képviselteti magát, aminek oka a Munkácsi Tanítóképző F iskola és a Munkácsi Technológiai F iskola elszívó hatása. Sőt, a tanítóképzés még a bereg-

százi járásból is jelentős számú diákot „átcsábít”, mivel rendszeresen indít magyar tannyelv csoportokat is (FODOR GY., 2004).

1. táblázat. Rákóczi Ferenc KMF hallgatóinak szakonkénti megoszlása 2005-ben

Szakok (szakpárok)	Hallgatók száma (f)	%
Tanári szakok (szakpárok)		
Angol-történelem	74	12,5
Földrajz	57	9,6
Történelem-földrajz	51	8,6
Biológia-földrajz	40	6,8
Matematika-informatika	40	6,8
Angol-magyar	32	5,4
Földrajz-biológia	20	3,4
Magyar-angol	19	3,2
Ukrán-magyar	17	2,9
Földrajz-történelem	14	2,4
Magyar-történelem	10	1,7
Magyar-ukrán	7	1,2
Történelem-angol	6	1,0
Történelem-magyar	3	0,5
Tanítói és óvodapedagógiai szakok (szakpárok)		
Tanítói	40	6,8
Óvodapedagógia	40	6,8
Óvodapedagógia-ének-zene	22	3,7
Tanítói-óvodapedagógia	17	2,9
Tanítói-angol	15	2,5
Tanítói-vizuális nevelés	4	0,7
Tanítói-német	3	0,5
Óvodapedagógia-angol	3	0,5
Óvodapedagógia-német	1	0,2
Nem pedagógiai szakok		
Agronómia	26	4,4
Másoddiplomás képzések		
Tanítói	13	2,2
Óvodapedagógia	10	1,7
Történelem	8	1,4

Ami a f iskola hallgatóinak szakonkénti összetételét illeti, a valamennyi évfolyamon futó angol-történelem tanári szak vezet (74 f , a hallgatók 12,5 %-a). Ez az egyetlen olyan tanári szak, amely a f iskola megalapításának első percétől létezik és az angol nyelv sokoldalú

felhasználhatóságának köszönhetően valószínűleg még sokáig lesz is rá igény Kárpátalján. A második helyen az egy szakos földrajz képzés áll 57 hallgatóval (9,6 %). Ám ez a szak nem igazán illeszkedik az ukrainai fels oktatás rendszerébe, ezért az utóbbi két tanévben már nem is hirdették meg. Így már csak a meglévő 3 évfolyam (3-5.) kifizetéséig létezik, vagyis

meg fog szünni. A rangsor harmadik helyén a szintén mind az öt évfolyamon jelen lévő történelem-földrajz párosítás található (51 f , 8,6 %), amelyet holtversenyben követ a

biológia-földrajz és a matematika-informatika szakpár, illetve a tanítói és óvodapedagógia szak (40-40 f , 6,8-6,8 %). A rangsor további alakulását az 1. táblázat mutatja be.

2. táblázat. II. Rákóczi Ferenc KMF hallgatóinak szakonkénti megoszlása 2005-ben, a négy legfontosabb járás viszonylatában

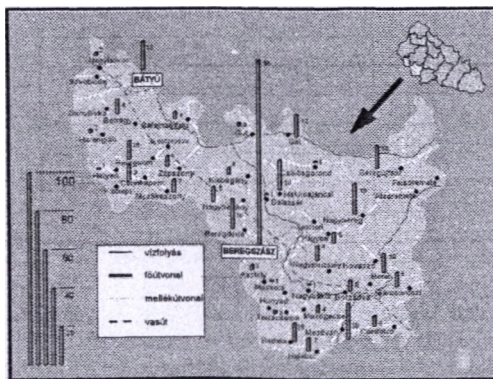
Szakok (szakpárok)	Beregszászi járás	Nagyszőlősi járás	Ungvári járás	Munkácsi járás
Angol-magyar	17	10	2	3
Angol-történelem	48	11	12	2
Biológia-földrajz	18	11	8	3
Földrajz	37	6	10	4
Földrajz-biológia	11	4	2	1
Földrajz-történelem	8	2	2	1
Magyar-angol	10	5	2	1
Matematika-informatika	26	6	5	2
Magyar-történelem	6	1	2	1
Magyar-ukrán	4	1	-	2
Történelem-angol	2	1	3	-
Történelem-földrajz	29	7	9	5
Történelem-magyar	1	1	-	1
Ukrán-magyar	9	4	-	3
Óvodapedagógia	20	10	7	2
Óvodapedagógia-angol	2	-	1	-
Óvodapedagógia-ének-zene	11	9	1	-
Óvodapedagógia-német	1	-	-	-
Tanítói	26	5	6	-
Tanítói-angol	8	4	2	5
Tanítói-német	1	-	1	-
Tanítói-óvodapedagógia	8	4	1	-
Tanítói-vizuális nevelés	1	-	-	1
Agronómia	17	4	4	1
Másoddiplomás képzések	18	6	-	3

Az egyes szakok hallgatóinak területi eloszlása igen változatos képet mutat. Igaz (egy-két csekély létszámú szak kivételével) minden szak esetében szembetűnő a beregszászi járás dominanciája (2. táblázat). Ezen belül a legnagyobb túlsúly az agronómia (a szak hallgatóinak 65,4 %-a), a matematika-informatika és a tanítói (65,0-65,0 %), az angol-történelem és a földrajz (64,9-64,9 %), a történelem-földrajz (56,9 %), az angol-magyar (53,1 %), valamint az óvodapedagógia (50,0 %) szakok (szakpárok) esetében mutatkozik. Ráadásul a másoddiplomás képzés-

ben résztvevők 58,1 %-a is a beregszászi járásból való. A nagyszilvási járás az óvodapedagógia-ének-zene szakpáron érte el a legnagyobb részesedést (40,9 %), emellett jól reprezentált az angol-magyar (31,3 %), a biológia-földrajz (27,5 %) és a tanítói-angol (26,7 %) szakpárok, illetve az óvodapedagógia (25,0 %) szakon is. Az ungvári járás részesedése a biológia-földrajz szakpár esetében a legnagyobb (20,0 %), de jelentős a történelem-földrajz szakpárnál (17,6 %), valamint a földrajz és az óvodapedagógia szaknál (17,5-17,5 %) is. A munkácsi járás egyedül a kis létszámú szakok esetében ért el komolyabb részesedést, mint a tanítói-angol (33,3 %), a magyar-ukrán (28,6 %) vagy az ukrán-magyar (17,6 %) párosítás.

A nemi összetételt vizsgálva megállapítható, hogy a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Felsőiskola hallgatói között is jelentős a nő túlsúly: a hölgyek teszik ki az összes hallgató 67,7 %-át (401 fő). Ez az adat is ékezen bizonyítja, hogy a pedagógusképzés Kárpátalján is erősen „női” az utóbbi időszakban (A II. RÁKÓCZI FERENC KMF TANULMÁNYI OSZTÁLYA).

Mindezek után fontosnak tartottam a felsőiskola hallgatóinak több mint felét adó beregszászi járás külön vizsgálatát is. E vizsgálat során kiderült, hogy a 2005-2006-os tanév első félévében a járásból származó hallgatók több mint felét (28,3 %-át, 96 fő) maga Beregszász megyei jogú városa adja. A többi település közül csak kevés ér el jelentősebb részesedést (2. ábra). Közülük egyesek esetében a földrajzi közelség, mások esetében pedig a kárpátaljai átlagnál magasabb színvonalú általános és/vagy középiskolai oktatás indokolja a jelentősebb hallgatói képviseletet. Az első csoportba olyan települések sorolhatók, mint Beregdéda, Mákkosjányosi és Nagybereg (16-16 fő, 4,7-4,7 %), a másodikba pedig olyanok, mint Mezővári (19 fő, 5,6 %), Battyú (15 fő, 4,4 %), Beregújfalú és Gát (12-12 fő, 3,5-3,5 %) vagy Badaló, Bene és Beregsom (10-10 fő, 3,0-3,0 %).

2. ábra: A felsőiskola hallgatóinak településenkénti megoszlása a beregszászi járásban, 2005-ben (fő) (Fonás: Vaszilenko O. M., 1993 alapján, átdolgozva)

A beregszászi járás vizsgálatánál az is kiderült, hogy a hallgatók nemi összetétele még a megyei átlagnál is jelentősebb nő túlsúlyt mutat, ugyanis a járás 339 hallgatója közül éppen 239 a nő. Így kitesszik ki az összlétszám 70,5 %-át, míg a kerek száz férfi hallgató a 29,5 %-át.

Következtetések

A fentiek alapján a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar F iskola hallgatói bázisával kapcsolatosan a következő konklúziók vonhatók le:

1. A 2005-2006-os tanév első félévében a f iskola hallgatóinak döntő többsége a beregszászi, a nagyszőlősi és az ungvári járásokból kerül ki
2. Minden szak esetében szembevetve a beregszászi járásból való hallgatók túlsúlya
3. - A hallgatók nemi összetételében erőteljes női többség mutatkozik
4. A beregszászi járás hallgatóinak bejegyzését maga Beregszász megyei jogú város adja

Irodalomjegyzék

- Fodor Gy. 2004: The Drawing Area of the Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College. In: Cross-border Co-operations - Schengen Challenges [A 0. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar F iskola vonzáskörzetének vizsgálata (angol nyelven). In: Határon átnyúló kapcsolatok - schengeni kihívások], Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen
- oroszlán I. 1997: A Kárpátaljai Magyar Tanárképző F iskola születése. In: Határmenti együttműködés a felső oktatásban. Acta Paedagogica Debrecina, Debrecen
- Szabó L. 1993: Kárpátaljai demográfiai adatok. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest
- ... M. 1993: ... M=1: 200000.
- [Vasilenko, ... 1993: A Kárpátaljai terület. Általános földrajzi térkép. M = 1:200000, Kijev]
- II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar F iskola Tanulmányi Osztályának ADATAI 2004-2005, Beregszász